

2006-04-18

Stadsbyggnadskontoret
Strategiska avdelningen
Ulrika Egerö
Tfn 08-508 26 799

Dnr 1997-00087-55

Markkontoret
Miljö och teknik
Helene Nilsson
Tfn 08-508 26 378

Dnr 05-682-676

Årstaskogen – Årsta holmar naturreservat

INNEHÅLL

1. **Sammanfattning av synpunkter och stadsbyggnadskontorets och markkontorets ställningstagande**
2. **Hur remissen bedrivits**
3. **Länsstyrelsen**
4. **Sakägare och boende**
5. **Övriga intresseföreningar m.fl.**
6. **Remissinstanser**

1. **Sammanfattning av synpunkter och stadsbyggnadskontorets och markkontorets ställningstagande**

Allmänt och syfte

Ett remissvar, från fem personer verksamma i Stockholm, är negativt till att naturreservatet inrättas. Många remissvar är uttalat positiva.

Många remissvar är positiva till formuleringen av syftet med reservatet. Vissa remissvar, t.ex. från några boende och från miljö- och hälsoskyddsnämnden, uttrycker farhågor med en förbättrad tillgänglighet till Årsta holmar, i synnerhet i form av en bro men även på andra sätt. Andra, som Enskede-Årsta hembygdsförening och Maria-Gamla Stans stadsdelsnämnd önskar en båtförbindelse anpassad för funktionshindrade. För Maria-Gamla Stans stadsdelsnämnd och idrottsförvaltningen är det viktigt att det inte blir någon fast förbindelse. Stockholm Parkering vill ha en bro eller en färjeförbindelse till holmarna.

Stadsbyggnadskontorets och markkontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret anser att formuleringen av syftet är bra. Årsta holmar bör vara tillgängligt för stockholmare på något sätt, och hur tillgängligheten ska ordnas kan fortsätta diskuteras efter reservatsbildningen. Med god kanalisering av besökarna till holmarna, och organisation av städning och tillsyn, bör inte holmarnas värden skadas på ett oacceptabelt sätt även med en ökad tillgänglighet.

Avgränsning

Några remissvar, från bl.a. boende i Årsta, Turistföreningen och Friskis & Svettis, anser att gränsen på vissa ställen bör gå närmare bebyggelsen. Trafikkontoret påpekar att gränsen inte bör gå närmare vägkant än fem meter. Arne Bodén KB på Sundsta gård vill att det ska finnas möjlighet att bredda tillfartsvägen till gården. SL skriver att reservatsgränsen eller föreskrifterna måste ge utrymme för underhåll av tvärbanan.

Koloniträdgårdsföreningarna och Enskede-Årsta stadsdelsnämnd menar att det är viktigt att hela Årstalidens koloniförening ingår i reservatet. Stadsmuseinämnden och Söderorts Naturskyddsförening menar att Årsta gård bör ingå i reservatet.

De flesta föreningar samt Enskede-Årsta stadsdelsnämnd, miljö- och hälsoskyddsnämnden och skönhetsrådet är positiva till att låta även områdena under broarna i öster och väster ingå i reservatet. Länsstyrelsen, Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd och fastighets- och saluhallsnämnden har ingen erinran. Nätverket Bevara Nackareservatet, Turistföreningen och miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att det är viktigt att även Årtaskogens kontakt mot Trekanten via Årstadal säkerställs.

De flesta föreningarna och skönhetsrådet anser att även Hammarbyskogen och Hammarbybacken bör ingå i reservatet. Enskede-Årsta stadsdelsnämnd och miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att dessa områden måste skyddas och därför eventuellt eller på sikt bör ingå i reservatet.

Stadsbyggnadskontorets och markkontorets ställningstagande

För att göra gränsen förstålig och hanterbar behöver den ligga en bit ifrån bebyggelsen. Vid Gullmarsvägen mellan Steningevägen och Simlångsvägen ligger gränsen inte närmare vägkant än fem meter. Vid Sundsta gård ligger reservatsgränsen i plangränsen, vilket gör att reservatet inte hindrar en eventuell breddning av Sundstabacken. Markkontoret avser för närvarande dock endast att tillföra vägen en separat gång- och cykelbana.

Vid tvärbanan är naturen särskilt värdefull att skydda och området intill banan bör därför vara med i reservatet. I föreskrifterna skrivs ett förtydligande in att även underhåll av anläggningar och broar strax utanför reservatet är undantagna.

Hela Årstalidens koloniträdgård tas med i reservatet. För att införliva Årsta gård i reservatet krävs en särskild process med ägarna och förvaltarna av gården, och troligen särskilt utformade föreskrifter, etc. En sådan utvidgning av reservatet får därför utredas i ett senare skede.

Att ta med områdena under broarna i öster och väster skulle komplicera hanteringen av reservatet, och göra det mer svårförståligt. De rekreativa och ekologiska sambanden med Årstadal och Hammarbyskogen är viktiga, men kan ut-

vecklas även om de ligger utanför reservatet. Hammarbyskogen bör planeras i samband med Hammarby Sjöstads utbyggnad – beaktande dess funktion som grön förbindelse – och därefter skyddas som reservat eller i detaljplan.

Föreskrifter

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd anser att beslut som rör Årstaskogen så långt som möjligt ska följa den normala beslutsordningen för upplåtelser, m.m. i staden, istället för att stadsbyggnadsnämnden godkänner avsteg från reservatets föreskrifter.

Länsstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att undantagen i föreskrifterna behöver ses över. Årstadals båtklubb anser att föreskriften A11 inte bör innehålla några undantag.

Banverket framför att det måste finnas möjlighet att slutföra de pågående reparationerna av samt att underhålla Årstabroarna. Stockholm Vatten vill ha in ett undantag från föreskrifterna för att gräva ner nya avloppsledningar vid parkvägen vid bäckravinen. Sjöfartsverket påpekar att farleden genom Årstaviken måste hållas tillgänglig för sjötrafik.

Koloniträdgårdsföreningarna önskar att Årstaliden ska ges möjlighet att anlägga fler kolonilotter. Enskede-Årsta stadsdelsnämnd vill att trädgårdsodling tillåts återupptas på de tidigare tomtmarkerna vid t.ex. Danelund och Sköntorp.

Koloniträdgårdsföreningarna hoppas också att föreningarnas eldning höst och vår kan fortsätta. Koloniträdgårdsföreningarna anser också att skyddsjakt på rådjur bör få fortsätta och undrar om det finns möjlighet att dra in el till de föreningar som inte har det.

Kerstin Gustavsson ifrågasätter behovet av förbud mot okopplad hund. Koloniträdgårdsföreningarna välkomnar ett förbud mot lösspringande hundar.

Föreningen Årstablick vill behålla möjligheten att ställa bilar på grusplanen i anslutning till dansbanan.

Årsta scoutkår önskar att ett undantag införs i förbudet mot att skada vegetation för organiserad utepedagogik, samt att man tillät barn att bygga kojor i skogen. Scoutkåren önskar också ett undantag i eldningsförbudet för organiserad friluftsverksamhet.

Idrottsförvaltningen föreslår att begreppet ”biotopvård” i undantagen från föreskriften A10 exemplifieras med ”groddammar”. För avsnittet om andra bestämmelser som gäller i området påpekar förvaltningen att även kräftfiske är tillåtet med fiskekort.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden förordar en ändring i stycket om ikraftträdande.

Stadsbyggnadskontorets och markkontorets ställningstagande

Enligt miljöbalken är det kommunfullmäktige som beslutar om tillstånd och dispenser i naturreservat. I Stockholm har kommunfullmäktige delegerat detta till stadsbyggnadsnämnden. Eventuella förändringar i denna delegation får diskuteras i särskild ordning.

Undantagen i föreskrifterna ses över, så att åtgärder som ingår i de generella undantagen inte också anges i någon föreskrift. Däremot sker ingen minskning av de generella undantagen som berör framförallt underhåll och förbättringar av anläggningar i eller intill reservatet och därför inte kan inskränkas. Lämpligheten av de åtgärder som är undantagna i föreskrift A11 är prövade i samband med framtagande av reservatsförslaget och bör därför undantas från tillståndsplikten.

Undantag från föreskrifterna för såväl de pågående reparationerna som underhåll av Årstabroarna finns i förslaget. Nya avloppsledningar vid bäckravinerna bör provas mot reservatets syfte, för att undvika onödiga intrång i den kulturhistoriskt och socialt viktiga miljön och någon undantag bör därför inte skrivas in. Undantag för underhåll av farleden genom Årstaviken skrivs in.

Förslaget hindrar inte anläggande av fler kolonilotter eller trädgårdsodling. Fortsatt detaljplanering av reservatet får utvisa om det är lämpligt att anlägga fler kolonilotter eller annan form av trädgårdsodling. Eldning kommer att vara tillåten på anvisad plats. Skyddsjakten föreslås inte inskränkas. En eventuell dragning av nya elledningar till koloniområdena kan göras efter tillstånd.

Okopplade hundar skapar ofta problem i ett välbesökt område som Årstaskogen. Genom att ett stort hundrastområde pekas ut finns möjlighet för hundägare att även rasta hundar utan koppel.

Vegetation i Årstaskogen är känslig och slitaget är stort. Barnen bör kunna studera vegetationen på plats och något undantag från förbudet att skada vegetationen skrivs därför inte in. Att bygga kojor i skogen med grenar som ligger på marken är tillåtet. Ett undantag i eldningsförbudet för organiserad scoutverksamhet skrivs in.

Eventuell parkering på befintliga grusytor regleras inte i reservatsföreskrifterna, utan i de lokala trafikföreskrifterna. Anläggande av ny parkeringsplats föreslås vara förbjudet.

Föreskriften A10 flyttas till föreskrifterna för åtgärder som kan få göras efter tillstånd, för att möjliggöra nödvändiga och/eller önskvärda grävarbeten. Att kräftfiske är tillåtet med fiskekort skrivs in i texten om andra föreskrifter som gäller för området.

I texten om ikraftträdande görs ett tillägg om kungörelse i ortstidning, men ordningsföreskrifternas ikraftträdande bör inte anges särskilt.

Skötselplan

Länsstyrelsen och miljöförvaltningen har hittat felaktigheter redovisningen av flora och fauna. Länsstyrelsen och stadsmuseinämnden vill att en översyn och komplettering av beskrivningen av de kulturhistoriska värdena görs, bl.a. när det gäller fornlämningar. Stadsmuseinämnden vill också ha en förnyad inventering av områdets fornlämningar.

Banverket framför att bägge Årstabroarna bör finnas med på kartorna. De vill också att broarna nämns i uppräknandet av verksamheter och anläggningar.

Idrottsförvaltningen påpekar att även kräftfiske är tillåtet med fiskekort. Miljöförvaltningen påpekar att badförbudet i Årstaviken råder p.g.a. att det är hamnområde, inte på grund av otjänlig vattenkvalitet.

Miljö och hälsoskyddsnämnden anser att skötselplanen kompletteras med målformuleringar kopplade till naturreservatets syfte.

VITA Information undrar om Alholmens karaktär från det tidigare trädgårdsmästeriet kan förstärkas. VITA Information påpekar att de har viss uppsikt på holmarna och att det kanske kan passa att ha få. Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd ser svårigheter i att finna lämplig intressent som kan ha betesdjur, och bedömer att hävden kan genomföras lika bra med slätter.

VITA Information kan tänka sig ett samarbete för att underlätta för besökare. Naturskyddsföreningen vill ha en stram kanalisering av besökarna till holmarna.

Stadsmuseinämnden framför att det är viktigt att kulturmiljön i anslutning till Årsta gård kan uppfattas som en helhet.

Koloniträdgårdsföreningarna vill ha bättre belysning utmed gångvägarna genom området samt mellan Skanskvarn och Danelund. Hanna Gårdstedt, boende i Årsta, vill ha belysning längs strandpromenaden mellan Årstabäckens ravin och Årstabroarna. En annan Årstabo, Magnus Nilsson vill att uppförande av belysning sker restriktivt.

Koloniträdgårdsföreningarna och Årsta scoutkår vill ha tydliga avtal med stadsdelsförvaltningen om skötsel av sina områden med omgivningar. Enskede-Årsta stadsdelsförvaltning är positiva till brukaravtal.

Årstalidens koloniträdgårdsförening önskar att det anordnas en mindre kompostanläggning i nära anslutning till föreningen.

Årstadals båtklubb, Enskede-Årsta stadsdelsförvaltning och idrottsförvaltningen anser att båtklubbens verksamhet ska få fortsätta på den nuvarande platsen.

Föreningen Årstablick, liksom Kerstin Gustavsson, anser att hundrastområdet är olämpligt placerat. Turistföreningen och Friskis & Sveltis framför att det bör finnas en gångstig bör finnas förbi kv. Skälderviken.

Magnus Nilsson, boende i Årsta har vissa detaljsynpunkter på skötseln.

Flera remissvar är positiva till att öka vattenflödet i Årstabäcken. Stadsmuseinämnden framhåller att det också är viktigt att skylta och vårda den kvarnlämning som finns där.

Stadsmuseinämnden och Skönhetsrådet anser att det är viktigt att områdets värden tillgängliggörs på ett pedagogiskt sätt.

Stockholm Parkering framhåller vikten av att tillskapa goda parkeringsmöjligheter i anslutning till reservatet.

Stadsbyggnadskontorets och markkontorets ställningstagande

Markkontoret kommer att korrigera och uppdatera redovisningen av flora och fauna i skötselplanen.

Markkontoret avser att komplettera skötselplanen med en detaljerad skötselplan för naturreservatet. I samband med framtagande av den detaljerade skötselpla-

nen avser kontoret att låta göra en översyn av de kulturhistoriska värdena inklusive fornlämningarna.

Inom projekt Årtaskogens strandpromenad planeras informationsinsatser vad gäller kulturhistoria runt Årsta gård, i samarbete med Stockholms stadsmuseum.

Årstabroarna läggs till i listan över verksamheter och anläggningar. Ändringar kommer att göras i beskrivningstexten vad gäller uppgifter om att kräftfiske är tillåtet med fiskekort. Likaså vad gäller orsaken till badförbud i Årstaviken.

I samband med att den detaljerade skötselplanen tas fram, påbörjas ett arbete att förtydliga skötselmålen så att de blir uppföljningsbara. Detta arbetsmoment planeras att utföras i samarbete med berörda stadsdelsförvaltningar.

I skötseldelen för Lillholmen, Årsta Holmar, skrivs in att hävden bör ske genom slåtter *eller* bete. Kontoret avser också att se över formuleringen vad gäller trädgårdskaraktär på Alholmen.

Synpunkter med önskemål om utökad belysning ut med gångvägarna inom reservatet t e x utmed strandpromenaden har inkommit under samrådtiden. På grund av detta samt att bostadsförtätningar inom Årsta förväntas öka besöksantalet och kraven på framkomlighet avser markkontoret att se över belysningsfrågan i skötselplanen. Vad gäller markbeläggning har markkontoret påbörjat punktinsatser, så som att fördjupa diken och sätta brunnar för att leda bort vatten som förstör gångvägarna. Kontoret avser att fortsätta detta arbete och håller fast vid att strandpromenaden inte ska asfalteras i större utsträckning än vad skötselplanen nu anger.

Angående synpunkter om stig förbi kv. Skälderviken, ska stigen finnas kvar för allmänhetens nyttjande även i framtiden. I samband med genomförande av Skälderviken planeras upprustning av entrén till skogen.

När det gäller skötsel av natur intill koloniträdgårdarna, ger skötselplanen utrymme för brukaravtal, så att avtal kan skrivas mellan föreningar och stadsdelsförvaltning.

2. Hur remissen bedrivits

Remissen skickades ut till 11 sakägare samt ett stort antal intresseföreningar och andra remissinstanser den 14 november 2005. Remisstiden var till den 31 januari 2006. Ett samrådsmöte hölls den 8 december 2005 i Årsta där 17 personer deltog. 38 remissvar har inkommit.

3. Länsstyrelsen

Länsstyrelsen framför att det är mycket glädjande att reservatet för detta tätortsnära naturområde nu föreslås få ett långsiktigt skydd. Det är positivt att föreslagen reservatsgräns i söder till så stor del följer befintlig bostadsfront i Årsta och att hela Årstaholmar ingår. Vidare har Länsstyrelsen inga erinringar mot att området under broarna i öster och väster skulle kunna ingå i reservatet. Även en utvidgning som kan inkludera det lilla naturområdet väster om nya

järnvägsbron, kan var värdefullt för att säkra områdets kontakter med omgivande grönska bort mot Mälaren.

Det föreslagna syftet för reservatet är välskrivet och tillstyrks. Det är bra att Årsta holmar, som avviker från övriga delar i naturreservatet, fått ett eget specifikt syfte. Det är också bra att en översyn gjorts av de anläggningar som kan utföras i reservatet utan tillstånd gentemot föreskrifterna. Att redovisa presumtiva entréer, rast- och motionsplatser och ytor för äventyrslek på karta, kan undvika framtida konflikter.

Förslaget till föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken för markägare m.fl. skulle dock vinna i tydlighet på en ordentlig redaktionell översyn. Bland annat finns ett stort antal undantag inskrivna vid de olika föreskrifterna samtidigt som undantag är angivna också inledningsvis. Undantagen är otydligt beskrivna i flera fall vilket kan leda till tolkningssvårigheter.

Vissa undantag lämnar allt för vida möjligheter att utföra åtgärder utan prövning, t.ex. undantagen i föreskriften A10. Det undantaget innefattar ganska stora åtgärder som normalt borde provas innan de får utföras, även om de har till syfte att förbättra miljösituationen.

Länsstyrelsen har inte haft möjlighet att i detalj granska föreslagen skötsel. Länsstyrelsen noterar dock att planen inte följer de nya råden, där varje delområde skall förse med bevarandemål.

I beskrivningen av de biologiska värdena, finns en hel del brister när det gäller redovisningen av flora och fauna. För Årstaholmar (sid 13), omnämns fyra växter som "rödlistade". Bara en av de växter (paddfot) på Årsta holmar som omnämns som "rödlistade" dessa är det. Artnamnet "vitranunkel", är troligen en felskrivning av vitrapunkel. Även avsnittet om fauna har tydliga brister. Exempelvis har fiskgjuse och slaguggla aldrig dokumenterats häcka på Årstaholmar. Sådana artförekomster bör i sådana fall beläggas med referens. Att ge en korrekt beskrivning av områdets flora och fauna är viktigt, inte minst i samband med att skyltning och informationsmaterial om reservatet skall tas fram.

En översyn av skötselplanens beskrivningar av kulturhistoria bör göras. Kapitel Fornminnen (rätta begreppet är fornlämningar) bör förslagsvis läggas före avsnittet om historisk markanvändning. Vidare bör samtliga fornlämningar i området presenteras på både karta och i beskrivande text. Information på plats i form av skyltar är önskvärt liksom utökad beskrivning av koloniträdgårdarnas historia, då de utgör några av de allra äldsta i landet.

6. Sakägare

VITA Information

VITA information äger Årsta holmars gård och bedriver där utbildning och konferensverksamhet. De tycker att förslaget väl uttrycker den inställning företaget har till ön, med målet att skydda holmarnas speciella karaktär, och hoppas att företaget kan fortsätta sin verksamhet på samma sätt även om det blir naturreservat.

Ambitionen att bevara holmens karaktär från det tidigare trädgårdsmästeriet är lovvärt och kan kanske förstärkas. Tidigare fanns det bland annat ett flertal

äppelträd på ön som möjligen kan återplanteras. Aktiv skötsel behövs, inte minst för att björnloka brett ut sig bland annat på grund av att jordmassor flyttats vid brobygget. Aktiv skötsel kan också vara möjlig på andra delar av Alholmen, bland annat området där det tidigare fanns växthus.

Genom företagets verksamhet har de viss uppsikt på holmarna och kanske kan det passa att under sommarhalvåret ha får på Alholmen som därigenom underlättar ett öppet landskap. Lillholmens tidigare öppna ytor förbuskas allt snabbare och man kan där slå ängarna för att bevara dem och höet kan fåren få.

Årsta holmar kan säkerligen fungera som utflyktsmål för förskole- och skolbarn. Företaget är positivt till en sådan utveckling och kan tänka sig någon form av samarbete för att underlätta för besökare, kanske med samlingsrum med toalett i ett av uthusen till gården. Likaså kan del av gårdens tomtmark användas för exempelvis lek och spel där det också kan inrättas en grillplats med tillsyn etc. för att det uppväxande släktet i Stockholm ska få kunskap och inblick i en unik natur mitt i staden.

Skanskvarns koloniträdgårdsförening, Dianelunds koloniträdgårdsförening, Årstalidens koloniträdgårdsförening, Föreningen Stor-Stockholms koloniträdgårdar

Föreningarna tycker att programförslaget är mycket bra och välkomnar en upprustning av området, men det har ändå väckt en del idéer och frågor. Att en del av Årstaliden skulle hamna utanför reservatet blir olyckligt för föreningens verksamhet. Låt hela föreningen ligga inom reservatsgränsen. Årstaliden har lång intressekö och är mycket positiv till att anlägga fler kolonilotter. Skulle Årstaliden i samarbete med Stockholms stad kunna ta sig an trädgården och fruktträdgården på Sköntorps gård? Finns det annars möjlighet att utöka området?

Danielund har framfört önskemål om att få anlägga odlingslotter runt i sitt föreningshus där det redan finns en ursprunglig trädgård.

I trädgårdarna blir det ofta mycket grovt trädgårdsavfall som inte är så lätthanterligt t.ex. grenar, kvistar och vinterståndare, m.m., varför man ofta eldar under givna tider vår och höst. Danielund har sedan länge använt två eldningsplatser under eldningsveckorna, en finns utanför området. Städning sker alltid efteråt. Kan detta fortgå? Skanskvarn undrar om man fortsättningsvis kan elda i "tunna" på respektive tomt.

Föreningarna önskar också bättre belysning längs gångvägarna genom området samt mellan Skanskvarn och Danielund. Skulle det finnas möjlighet att dra in el till de föreningar som inte har det? Det skulle underlätta mycket, bl.a. för att flisa grövre trädgårdsavfall, då behövs man inte elda så mycket. Det skulle vara betydligt bättre ur miljösynpunkt dessutom skulle fler stimuleras att kompostera inom föreningarna.

Koloniföreningarna är omgivna av sly och varierande skog. Detta ger lä och skydd men också skugga och problem med rötter och grenar som tränger in på området. Två av föreningarna har skötselavtal med SDF ang. slyröjning. Samtliga föreningar ser det som mycket angeläget att få tydligare avtal i samråd med SDF inför bildandet av reservatet.

Föreningarna har också problem med ett stort antal rådjur som håller till inom området, varför skydds jakt borde få fortsätta här. Rådjur sprider ju även fäs-

tingar med borrelia och TBE som följd. Föreningarna önskar sig striktare skyltning för hundägare. Detta är ett stort orosmoment, med okopplade hundar.

Årstadens koloniträdgårdsförening

Föreningen står bakom det gemensamma yttrandet från koloniträdgårdsföreningarna, men har också lämnat ett eget yttrande. Föreningen är mycket positiv till att områdena görs till naturreservat och att föreningens arrenderade mark ingår i reservatet. I det utskickade materialet finns dock inte Årstadens Koloniträdgårdsförening nämnt med namn, till skillnad från de övriga två koloniträdgårdsföreningarna. Föreningen består av två områden och föreningen är tacksamma för ett förtydligande på berörda kartor att bägge områdena ska vara inom reservatets gränser.

Föreningen vill att ett avtal träffas med föreningen där föreningen ges möjlighet att åtgärda rötter och grenar som växer in i och över området från träden utanför området. Avtalet bör omfatta skötsel 2-4 m utanför stängslet kring området.

Det finns tidigare beslut om att marken utanför föreningens nedre område skulle göras till kolonilotter. Detta stoppades av olika skäl av stadsdelen/ kommunen. Föreningens kölista är oftast väldigt lång. Förtätningen av Årsta och helt nya bostadsområden nära Årsta kommer att öka önskemålen om medlemskap från många fler. Föreningen vill därför att den tidigare beslutade utökningen av antalet lotter i föreningen genomförs i samband med att reservatet bildas.

När området görs till reservat kommer föreningen inte att kunna lägga något växtmaterial utanför området. Vi föreslår därför att det i samband med att Årstaskogen görs till ett naturreservat anordnas en mindre kompostanläggning för föreningen och i nära anslutning till föreningen.

Årstadals båtklubb

Båtklubbens medlemmar stöder förslaget och att man bevarar stränderna för att berika ett fortsatt livaktigt båtliv. Då de flesta medlemmar är boende i Årsta och har gångavstånd till klubben, bedrivs en livaktig klubbverksamhet på både land och sjö.

Vid besök i juni 2005 av borgarråden Py Börjesson och Leif Rönngren med tjänstemän samt representanter för SMBF presenterades vår båtklubb samt diskuterades vår fortsatta verksamhet i den form som vi nu bedriver, vilken är kontrakterad till år 2010. Leif Rönngren uttryckte också en önskan som staden har att teckna långsiktiga avtal runt 10-12 år. För att säkerställa ett levande båtliv i Stockholm. I övrigt tyckte gruppen att någon förändring inte skulle behövas utan att man kunde behålla det som det var.

Syftet – säkra ett område med höga kvaliteter för rekreation och friluftsliv är det vi använder oss av i vår klubb. Hur tryggas detta? I området ska verksamheter bedrivas som idag. Och stränderna bevaras som naturstränder. Föreskriften A11 bör inte innehålla några undantag utan endast det som ej får utföras.

Föreningen ser fram emot att få ingå i det tänkta naturreservatet på det sätt som de idag bedriver sin verksamhet. Och med de ytor som de använder för verksamheten.

Föreningen Årstablick

Föreningen Årstablick, som bl.a. driver utedansbanan på Årstaliden, ser positivt på förslaget att inrätta föreslagna naturreservat. De vill dock framföra två viktiga synpunkter.

Dansbanan har under många år varit mycket uppskattad och besöks under sommarperioden av ett 150-tal danslystna människor varje torsdagskväll. Den fyller ett mycket stort socialt behov för dessa människor och ger dem även en nyttig form av motion då medelåldern är relativt hög. De dansande kommer inte bara från Årsta med omnejd, utan många har rest lång väg för att kunna ta sig en svängom på denna vackert belägna utomhusdansbana i "det gröna". För att denna verksamhet även i fortsättningen skall kunna bedrivas är det mycket viktigt att föreningen får behålla den möjlighet, som idag finns, att ställa bilarna på grusplanen i anslutning till dansbanan. Det finns inga andra parkeringsplatser att tillgå i de närliggande bostadsområdena. Bland besökarna finns personer som har handikapptillstånd för parkering.

Föreningen ser gärna att man ser över möjligheten att förlägga rastningen av hundar till annan mer lämplig plats än den föreslagna. De är mycket oroliga för den nersmutsning av t.ex. hundbajs som kommer att uppstå runt omkring dansbanan om rastningen skall ske i ett ej inhägnat område i dansbanans omedelbara närhet. Området används också av olika barngrupper. De ber med anledning av detta att man försöker finna en annan mer lämplig plats för rastning av hundar, vilket också skulle innebära att skällande hundar inte skulle störa den sköna dansmusiken och vice versa.

Banverket, Östra banregionen

Banverket framför att kartorna i reservatsföreskrifterna och skötselplanen borde uppdateras så att bägge Årstabroarna finns med. För Banverket är det mycket viktigt att det kring den befintliga järnvägen finns möjlighet att utföra dräneringsarbeten, vegetationsbekämpning och vegetationsröjning. Dessutom måste det finnas möjlighet att underhålla och vidmakthålla järnvägsanläggningen. Banverket har servitut för bägge Årstabroarna, inkl. sex meter på vardera sidan. Servitutet är avsatt bl.a. för att kunna hålla växtligheten borta från konstruktionen så att inte betongkonstruktionerna skadas av fukt och frostsprängningar. Dessutom måste ställningar kunna byggas vid framtida reparationer och underhåll. Beträffande den gamla bron kommer en omfattande ytskiktsrenovering att måsta utföras redan inom de närmaste åren.

Banverket anser att undantag från reservatsföreskrifterna även ska gälla för framtida drift och underhåll av Årstabroarna. Undantaget från förbud enligt A4 att avverka träd behöver även omfatta erforderlig röjning och trädavverkning under broarna och ytterligare 6 meter åt vardera sidan för broarnas bevarande och beständighet liksom för nödvändiga ställningar vid renovering och reparation.

När det gäller förbud enligt A9, att anlägga väg, parkering, etc, kommer Banverkets arbetsväg från den tillfälliga bron fram till arbetsplatsetableringar att finnas kvar fram till senast 2008-12-31 enligt avtal med Stockholms stad. Därefter kommer en stig att kvarlämnas från den tillfälliga brons anslutning fram till mittpartiet av den gamla bron, enligt Stockholms stads önskemål och nämns avtal. Vid framtida renovering och underhåll av broarna måste möjlighet finnas att anlägga arbetsvägar inom avsedda servitutsområden. Förbudet behöver alltså kompletteras med ett undantag för drift och underhåll av Årstabroarna.

När det gäller skötselplanen anser Banverket att Årstabroarna borde omnämnas under uppräknandet av verksamheter och anläggningar i anslutning till reservatet. Den gamla Årstabron är byggd 1925-1929, är ett statligt byggnadsminne sedan 1986-08-21 och har särskilda skyddsföreskrifter enligt regeringsbeslut 1986-08-21 respektive 1994-12-01.

Stockholm Vatten

Stockholm Vatten vill få in ytterligare ett undantag i reservatsföreskrifterna. Bolaget planerar att vända riktningen på ledningarna från två avloppspumpstationer. De nya ledningarna kommer att ligga i vattnet i Årstaviken och sedan grävas ner i anslutning till den befintliga parkvägen vid bäckravinen. Tryckledningarna ska sedan ansluta till en befintlig avloppstunnel som ligger inom det föreslagna reservatet. Bolaget har bifogat en kartsbild.

7. Boende, m.fl.

Hanna Gårdstedt, boende i Årsta

Hanna Gårdstedt påpekar att den viktigaste förbindelsen mellan Årsta och Liljeholmen idag går genom Årsta-ravinen och längs vattnet mot Årstabroarna och Liljeholmskajen. För att förbindelsen även ska vara möjlig att använda kvällstid och vintertid är det viktigt att belysning inte bara finns längs ravinen utan även längs strandpromenaden mellan ravinen/Årstadals båtklubb och Årstabroarna.

Magnus Nilsson, boende i Årsta

Det är med stor glädje och tillfredsställelse Magnus Nilsson läser att ett beslut om naturreservatsbildning för Årtaskogen och Årsta holmar äntligen ska tas. Förslaget och skötselplanen ser gedigna och välarbetade ut. Föreskrifterna är också bra. Det som däremot är mindre bra är avgränsningen. Avvägningen gentemot andra intressen, dvs bostadsbebyggelse gör att man dragit gränsen en bit innanför den naturliga gräns som finns mot bebyggelse och vägar och som avdelar de nuvarande detaljplanernas natur- och parkmark. Viktiga delar faller utanför reservatets föreskrifter mot bl.a. bebyggelse.

Det finns värdefulla delar som hamnat utanför gränsförslaget, men som finns med i de bakgrundsmaterial som nämns i förslaget, t.ex. ÖP-99, detaljplaner och andra sakförhållanden som t.ex. miljömål, Stockholms miljöprogram och riktlinjer för biologisk mångfald i planprocessen. Det står att reservatets södra gräns löper utmed bebyggelsen, men detta är bara delvis sant.. Man gör alltså avkall på intentionerna genom att utelämna värdefull natur från naturreservatet och sedan exploatera denna yta med bebyggelse. Detta gäller bl.a. planområdet Skälderviken 2.

I syftet betonas bl.a. tillgänglighet och landskapsbild, vilka kraftigt förändras med den planerade höghusbebyggelsen precis intill det planerade reservatet. Visserligen menar man på att nuvarande bebyggelse kommer tätt inpå naturreservatet och måste ses som självklart när reservatet ligger centralt, men det finns knappast någon anledning att göra övergången mellan bebyggelse och natur mer brutal än nödvändigt. Syftet med naturreservatet ska bl.a. tryggas genom mötesplatser, utsiktspunkter och naturliga entréer. Förslag till entréer bifogas också på en karta. Ändå väljer man alltså att utelämna en naturlig entré och det intilliggande berget vid Skälderviken 2, som idag utgör en viktig utsiktspunkt, till förmån för bostadsbebyggelse. På detta sätt nyttjar man inte naturliga gränser

och naturliga entréer utan försämrar tillgänglighet, landskapsbild, övergång från bebyggelse och tar dessutom värdefull naturmark i anspråk

Där skogen möter Gullmarsvägen planeras ett långt hus som effektivt tar bort entrén med vackra alar och gömmer naturreservatet bakom huset. Uppe på berget planeras fyra höghus som definitivt förändrar landskapsbilden, tar bort en mötesplats och gör ett mycket brutalt intrång precis i gränsen till reservatet. Värdefull natur med bl.a. grov al tas bort och nuvarande bmx-bana bebyggs. Denna skulle istället kunna utgöra plats för möte och information. I förslaget betonar man också vikten av spridningsmöjligheter för djur och växter. Med den planerade bebyggelsen skärs ett sådant grönstråk av och försämrar kraftigt den redan hårt fragmenterade grönstrukturen.

Röjning utmed gångvägar behöver kanske preciseras i skötselplanen. Det är viktigt att inte värdefulla träd tas bort. Det är också mycket viktigt att träd som tas ner av säkerhetsskäl lämnas i skogen som död ved och det kan tilläggas att veden ej ska upparbetas eller delas upp i delar.

Almar som lider av almsjukan har markerats för nedtagning. Detta är knappast nödvändigt av biologiska skäl. Smittspridningen har inte kunnat minskas genom avverkning. Istället bör almarna få dö på plats så att den döda veden kan nyttjas av insekter och fåglar.

Önskemål om belysning är förståeligt, men bör ske restriktivt. Belysning försämrar mörkerseendet hos människor och kan invagga besökare i falsk säkerhet. Ett annat skäl är att det är en skog med höga värden för naturvård och friluftsliv, men inte en park. Belysningen kan inverka störande på människors naturupplevelse och för skogens djur.

Den biologiska skötseln är också viktig. Föryngringen av tall och ädellövträd är svårt, men då de högsta naturvärdena är knutna till just ädellöv och tall är det av stor betydelse. Det innebär dock inte att all lövsly ska röjas bort överallt. Sly utgör skydd och föda för rådjur och hare. Observera att det även finns andra värdefulla träd som klibbal, sälk, hägg och asp.

Restaureringen av bäcken är mycket lovvärt och spännande. Man kan önska att vattnet och bottnarna i Årstaviken renas så att det även kunde badas i framtiden.

Kerstin Gustavsson, Kerstins fyrfotingar i Årsta

Kerstin Gustavsson driver ett hunddagis intill Årtaskogen. Hon anser att Årtaskogen under många år varit av hävd ett mycket bra område att ha hundar lösa, så att de kan busa runt med andra hundar och kunnat göra ifrån sig inne i skogen. Alla kan ju samsas i den fina skog som Årtaskogen är. Kerstin Gustavsson motsätter sig rimligheten i att alla ska börja koppla sina hundar.

Det område som är föreslaget som hundrastområde finner hon mycket olämpligt. Dels är det väldigt nära bebyggelse, bland annat precis utanför hennes hunddagis. I detta område har både förskolorna och Årtaskolan mycket aktiviteter för barnen. Det kan komma att leda till onödiga konflikter. Om det ska bli ett hundrastområde så är det stora området bakom det föreslagna mycket bättre. Det går från stigen bakom ner till gångvägen vid Årstaviken. Kerstin Gustavsson har observerat att det är både harar och rådjur inom området, hur ska det lösas utan inhägnad?

Hon har bott i Årsta i sex år och tycker att de hundägare som har sina hundar lösa i skogen tar ett mycket stort ansvar. Så fort någon ropar att de är hundrädda/koppla hunden så har ägarna gjort det. En del joggare har sprungit rakt in bland dagishundarna, inget problem för mig, men stor irritation från joggarna när hundarna säger ifrån. Det läggs ut mat till de "vilda" djuren i skogen, det tycker Kerstin Gustavsson är mycket olämpligt. Rättpopulationen har ökat.

Johanna Wiklander, Lotta Lehmann, Charlotte Ruben Nyström, Sara Grahn, och Owe Swanson, samtliga verksamma i Stockholm

Gruppen påpekar att Årstaskogen naturligtvis är en tillgång för naturtörstande årstabor och andra. Att ett område omvandlas till naturreservat innebär ett mycket kraftfullt skydd mot ny bebyggelse, eller som gruppen ser det ett kraftfullt hinder för utvecklingen av Stockholms stadsbebyggelse. Skogen må vara en tillgång för Årstaborna och andra söderortsbor, men sett ur ett stadsbyggnadsperspektiv konstaterar de att området utgör en kraftfull barriär i stadslandskapet. Från Årstavikens norra strand, på södermalmssidan, ser staden ut att ta slut på den södra sidan av vattnet, allt man ser är skog och några avlägsna punkthus som bryter horisonten.

Gruppen vill att naturreservatsplanerna stoppas. De strider helt mot den utveckling av staden och stadsbygden som pågår i övriga Stockholm och som är den enda rimliga utvecklingen för ett långsiktigt hållbart samhälle. Stockholm växer och behöver växa ännu mer, det vet vi. Vi vet också att efterfrågan på tät stadsbygd, som präglas av kontinuerliga gator och tät stadsbebyggelse, är stor. Vi vet också att Storstockholm har problem med att tillväxten av nya bostäder sker i form av glesa villaområden i dåligt kollektivtrafikförsörjda lägen vilken genererar mer och mer biltrafik och hindrar en utbyggnad av en effektiv infrastruktur för försörjningssystem av olika slag med stort miljöslitage som följd. Det är numera väl känt att den täta staden är mycket mer miljövänlig än utspridda villaområden. Årstaskogen ligger oerhört strategiskt ur alla dessa aspekter.

Gruppens förslag är att området används för bebyggelse, att staden tillåts växa. Stockholm behöver mer stad. Och inte fler hinder för utveckling i strategiska lägen. På platsen för Årstaskogen är potentialen för att skapa en typiskt stockholmsk stadsmiljö större än någon annanstans. Det räcker att jämföra Riddarfjärden med Årstaviken för att förstå vilken fantastisk möjlighet vi har. Joggarna och andra motionärer skulle i en framtid kunna välja mellan att röra sig i solig parkmiljö utmed södermalmssidan eller på kajer utmed vattnet på Årstasidan, eller från Årstafältet ner genom parksekvenser till kajerna bort mot Liljeholmen och vidare bort till Gröndal. Årstabornas behov av rekreation i parkmiljö skulle kunna tillfredställas på det upprustade och tystare Årstafältet, som håller på att utvecklas till en jättelik stadspark. Dessutom skulle naturligtvis en stadsdel av den här typen rymma fler vackra parker inom sig. Den största vinsten är dock att det tidstypiska och vackra bebyggelsemönstret i det befintliga Årsta kan bevaras och hållas fritt från allehanda klåfingriga kompletteringar och att Årstaviken blir mer tillgänglig, både visuellt och praktiskt från hela Årsta.

Bebyggelsen i södra Hammarbyhamnen och den planerade på Liljeholmskajen borgar för stadslandskapets kontinuitet åt öster och väster, den visuella kontakten över vattnet ger kontinuitet åt norr och Årstas gator bör kopplas vidare in i den nya stadsbygden för kontinuitet åt söder och ner mot Årstafältet. Samhälleliga investeringar i form av kollektivtrafik finns. Men den viktigaste vinsten skulle vara ett större utbud på stadsmiljö helt enkelt. Att stadslivet ges möjlighet att fortsätta även på andra sidan Årstaviken med fler spännande stadsmiljöer för den urbane stockholmare att vandra igenom och besöka på samma sätt

som den naturälskande stockholmare kan ta sig till Nackareservatets skogsområden några tunnelbanestationer bort.

Skog upplevs som något gott, välgörande och läkande att vistas i och den återfinnas i Stockholms alla ”gröna fingrar”. Vi respekterar dessa, men Årstaskogen är någonting annat, en isolerad skogsenklav på ett område mitt i stan. Skog har vi massor av i stockholmsområdet, men tät stadsbygd är det ont om. En ny stadsdel i Årstaskogen är vad södra Stockholm behöver; en fortsättning på det som har påbörjats, i Hammarby sjöstad och i planeringen av Liljeholmskajen, ett sätt att föra ytterområde och innerstad närmare varandra, ett försök att bryta segregationen och att skapa en hållbar miljö i storstadsregionen.

Många skulle använda den branta och dramatiska topografin som argument mot byggnation. Det finns de som påstår att det inte är bra att bo i en norrslutning. Dessa argument härrör från det alltför dogmatiska modernistiska stadsbyggnadsideal som vi lämnat bakom oss sedan länge. Man har byggt i norrlägen i århundraden och framför allt de senaste decennierna i t.ex. Nacka strand och S:t Eriks sjukhusområde.

Hur den nya stadsbygden skall gestaltas kan man inte veta utan omfattande studier. Gruppens skiss är inte en lösning på hur området skall gestaltas utan symbol för stad. Kravet på den skall dock vara att nya gator skall knytas till befintliga så att ett nät av tillgängliga gator skapas även på denna sida av Årstaviken. Viktigt är också att biltrafik är tillåten och att utblickar säkerställs samt att bebyggelsen utformas så att en täthet som motsvarar bebyggelsetätheten på Stockholms malmar uppnås. Låt Årstaskogen bli den nya stadsdel som utvecklar Stockholm vidare mot en hållbar, effektiv och attraktiv huvudstad.

Anita Strandberg och Margareta Wiberg, Södermalm resp. Kungsholmen
Anita Strandberg och Margareta Wiberg framför att Årsta holmars läge bör i högre grad än tidigare vägas mot dess utsatthet. En möjlighet att nå holmarna bör ges åt dem med speciellt intresse för holmarnas historia och ömtåliga natur. Det är då fel att tillåta fritidsbåtar att lägga till vid holmarna ävensom låta daghem, skolor och föreningar.

De föreslår istället att man, genom ett folkbildningsarbete, ger en möjlighet till stockholmare med särskilt intresse för Årsta holmar natur- och kulturhistoria att besöka holmarna. Detta kunde man göra i samarbete med Taktil, den verksamhet som nu bedrivs på Alholmen, och tillsammans med folkbildningsorganisationerna bedriva övertransporten. Gården, som är ett kulturhistoriskt dokument av högsta skyddsklass, borde även intresserad allmänhet få visning av om så i begränsad form.

Den övriga, friluftsintrasserade befolkningen, erbjuds Årstaskogen, som relativt lätt kan nås, inte minst genom den nya bron, som har gångbro. För promenad är Årstaviken runt, med Skanstullsbroarna i öster och Årstabroarna i väster, en sträcka på drygt 5 km en lämplig Hälsans stig.

Håkan Hammarström, boende på Södermalm

Håkan Hammarström påpekar att det finns en plats i Stockholm som inte borde finnas där. En plats där naturen råder, en plats där naturen tagit tillbaka. En plats som borde få vara bortglömd. En plats flera hundra tusen människor passerar varje dag utan att märka det. De ser inte hägern som sitter där på den murkna stocken och vakar över sina ägor. De hör inte näktergalen som sjunger tidiga morgnar. Grävlingarna bökar omkring helt ovetande om storstadens när-

het. Bävraparna arbetar på och tar sig då och då en tur till Saltsjön med hjälp av Hammarbyslussens hjälpsamma slussvakter.

Platsen är Årsta holmar. Lillholmen översållad med växtlighet att den är fullständigt ogenomtränglig. Bergsholmen tittar ut mot Årtaskogen och är karg med sina martallar. Alholmen bär två broar på sina axlar och bryr sig inte speciellt. Mellan öarna går gamla spångar över sumpmarker där grodorna kväker. Kort sagt, det vilar ett lugn som nästan är smärtsamt bedövande över den lilla ögruppen mitt i Stockholm.

Ett lugn som dock naggas i kanten av alla ölburkar, engångsgrillar, splittrade glasflaskor och annan bråte som Håkan Hammarström och några vänner samlade ihop hösten 2005. Och då är det ändå ingen förbindelse till öarna, utan dyngan lämnades kvar av de få som tagit sig dit med egen båt.

Nu har Stockholms politiker fått för sig att ordna en landförbindelse till Årsta holmar. Efter att ha gått en runda i Tanto en söndagsmorgon är det inte svårt att förstå vad som kommer att hända. Den unika bäverkolonin lär nog inte bli kvar länge. Varför måste politikerna tafs på den sista vildmarken i Stockholm? Låt den få leva sitt eget liv utan för mycket mänsklig inblandning.

Arne Bodén KB, tomträttshavare till Sundsta gård 2

Arne Bodén driver Skanstulls Marin på Sundsta gård och överlämnar en skrivelse ställd till markkontoret som yttrande över remissen. Där framgår att de önskar få tillfartsvägen från vändplan under bron och fram till företagets parkeringsplats lika bred som den nu är vid parkeringsplatsen. Som nu är finns några mötesplatser på denna väg då det är nödvändigt att kunna mötas säkert. Kommer brandförsvaret för att sjösätta sin uttryckningsbåt måste det finnas plats. I övrigt behandlar skrivelsen frågor som ligger utanför reservatsbildningen.

Nina Hjerpe, boende i Järfälla, m.fl.

Nina Hjerpe har lämnat ett remissvar underskrivet av 21 personer utöver henne själv. I remissvaret står att undertecknarna verkligen vill ha dessa naturreservat. Detta blir de glada åt, då de älskar naturen så enormt. Detta är så välbehövligt för både livsglädjen och rekreationen och för syrets skull. Både för människor och djur, så tack för varenda fridlyst grönyta!

7. Övriga intresseföreningar m.fl.

Årsta scoutkår

Årsta scoutkår har sin verksamhet dels i en scoutgård inne på Årsta IP, dels ute i Årtaskogen. I närområdet till gården har man lägerbålplats, ceremoniplatser, naturaktiviteter samt satt upp fågelholkar. Detta område inbjuder till barns lek därför att det har karaktär av "vildmark" utan anlagda vägar eller stigar, med smågropig terräng, utmärkt trädtäthet, få passerande vuxna och en relativt trafiksäker väg dit.

Scoutkåren ställer sig i huvudsak mycket positiv till naturreservatsbildningen, speciellt om reservatsbildningen tar hänsyn till den naturpedagogiska verksamhet som scoutkåren önskar få bedriva i reservatet. De är också positiva till tankarna om att ha reservat under broarna och anser att det är viktigt att reservaten i Stockholm inte är öar utan binds ihop och vill speciellt betona vikten av att skydda den svara passagen Årtaskogen-Årstafältet. Redan idag är djuren

gärna i scoutkårens skyddade närområde och de hoppas få se fler udda djur i framtiden i sin närmiljö.

Scoutkåren är positiv till en framtida Sörmlandsled förbi Årstaskogen. De vill gärna sköta den kulturmark och den skog som ingår i kårens närområde, och vill att kommunen, när man bildar reservatet, pekar ut de områden som kommunen gärna ser att scoutkåren kan ha ett brukaravtal med staden på.

De anser att föreskrifterna för allmänheten i huvudsak är bra och rimliga. De önskar dock att ett undantag införs i föreskriften C1 för organiserad utepedagogik utförd av organisationer med direkt anknytning till Årstaskogen. Se t.ex. föreskriften C3 i förslag till inrättande av Igelbäckens kulturresevat i Stockholms stad. Barn och ungdomar behöver röra och känna, inte bar se och höra som om naturen vore ett skyddat museum. Helst skulle man även se att man tillät barn att bygga kojor i skogen utan övriga reservationer.

Scoutkåren önskar också att ett undantag införs i föreskriften C6 för organiserad friluftsverksamhet utförd av organisationer med direkt anknytning till Årstaskogen. De vill även fortsättningsvis kunna använda sin lägerbålsplats och tycker det vore bra om man t.ex. kunde tävlingselda på grusade ytor i reservatet, t.ex. nere vid båtklubben. Se t.ex. föreskriften C5 i förslag till inrättande av Igelbäckens kulturresevat i Stockholms stad.

Enskede-Årsta hembygdsförening

Föreningen finner att förslaget ligger i linjer med föreningens ambitioner. De ser med tillfredsställelse att behovet av reservatsskydd också för områden under såväl den östra som den västra bron enligt förslaget kommer att tillgodoses. Små områden som Årstaskogen och Årsta holmar löper risk att överutnyttjas, varför "ett flöde" härifrån till andra attraktiva rekreatiomsområden är synnerligen önskvärt, vilket redan påpekades av lokalpolitiker på 1930-talet. En skyltad förbindelse från Årstaskogen via Skansbacken och Kolerakyrkogården och vidare till Hammarbyskogen är alltså önskvärd, liksom en förbindelse västerut mot Liljeholmen och sjön Trekanten. I detta sammanhang vill föreningen påpeka vikten av utrymme för ett lättanvänt och trafiksäkert gångstråk under broarna.

Föreningen noterar vidare att man tänker sig ta all hänsyn till områdets specifika natur, växt- och djurliv och till dess historiska och kulturhistoriska värden, att man ämnar hålla vägar och stigar i gott skick och frågar sig här om det inte vore lämpligt att förse vissa av dem med elbelysning. Till detta kommer bevarandet av naturstränder och en restauration av Årstabäcken, vilket de ser med tillfredsställelse.

Angående en förbindelse till Årsta holmar ser föreningen det önskvärt med någon form av båttrafik, eftersom det enligt deras förmenande ger det bästa skyddet åt ett synnerligen värdefullt naturområde. Sist vill de framhålla att skyddet av områdets två koloniområden är angeläget liksom av den kulturhistoriska miljön vid Sundsta.

Turistföreningen, Stockholmskretsen

Turistföreningen är mycket positiv till att det bildas ett naturresevat av Årstaskogen och Årsta holmar. Avgränsningen anser de behöver justeras enligt följande (föreningen har skickat med en kartbilaga):

- I väster kan gärna Årstaskogens förlängning under de båda järnvägsbroarna tas med, liksom även skogen väster om järnvägen uppe på berget bort mot Årstadal.
 - I söder vid Eurenii Minne och Skanskvarnsskolan anser vi att gränsen måste gå tätare intill befintlig och kommande bebyggelse. Gränsen är ritad alldeles för långt in i skogen.
 - I öster bör Skanskvarnens fina miljö, samt mark och branter under broarna tas med i reservatet. Området är av stor betydelse för sambandet med grönområdena som går bort mot Hammarbyskogen och Nackareservatet.
 - Öster om Gullmarsplan kan gärna övervägas att ta med det ca 4 hektar stora grönområdet vid Skansbacken/Hammarbybacken och kolerakyrkogården.
- Om Stockholms stad inte tar med Hammarbyskogen med skidbacken och området fram till stora teletornet i naturreservat Nackareservatet, så måste Hammarbyskogen ingå i Årstaskogens naturreservat. Denna fråga anser föreningen är mycket viktig.

Föreningen uppmärksammar att en gångstig måste finnas i reservatet förbi kv. Skälderviken, vilket inte uppmärksammats i planläggningen av kvarteret. Passagen är viktig i den rundslinga som nu finns i Årstaskogen (föreningen har skickat med en kartbilaga).

Stockholmskretsen ser även fram emot att reservatsbildandet fortsätter med Järvafältet, del av Nackareservatet, Sätmaskogen, Norra och Södra Djurgården, m.fl. områden. En stiftelsebildning av stadens egendomar utanför stadsgränsen är också av största vikt.

IF Friskis & Svettis, Vandringssektionen

Vandringssektionen är mycket positiv till att det bildas ett naturreservat av Årstaskogen och Årsta holmar. Området är av stor betydelse för natur- och friluftslivet i Stockholm och även för bevarandet av den gröna kil som kommer från Nackareservatet. Naturreservats gränser behöver dock ändras på några ställen.

Området under de båda stora järnvägsbroarna i väster kan gärna tas med. Mellan Eurenii Minne och Skanskvarnsskolan tycker sektionen att gränsen ska gå närmare bebyggelsen. Den föreslagna gränser ligger där alldeles för långt in i skogen.

Skanskvarns fina miljö och intilliggande mark under vägbroarna i öster kan gärna tas med i reservatet. Området är av stor betydelse för sambandet österut med Hammarbyskogen och Nackareservatet. Även grönområdet (ca 4 ha) öster om vägbroarna och Gullmarsplan, vid Skansbacken och kolerakyrkogården, kan tas med.

Vid kv. Skälderviken, "BMX-banan" och Eugenii minne uppmärksammar sektionen att en grusad gångstig måste finnas förbi området även i framtiden. Passagen är viktig för F&S olika grupper, gående, stavgångare, joggare, vandrare, m.fl. som använder den rundslinga som nu finns i Årstaskogen.

Inom naturreservatet kan gärna övervägas att ta med Hammarbyskogen, om inte det kommande förslaget kring naturreservat för stadens del av Nackareservatet tar med detta viktiga område. Sektionens vandringsgrupper passerar ofta Hammarbyskogen och går då gärna upp på Hammarbybackens utsiktspunkt.

Sektionen ser även fram emot att reservatsbildandet fortsätter inom staden. En stiftelsebildning av stadens egendomar utanför stadsgränsen är också av största vikt.

Naturskyddsföreningen i Stockholms län och Stockholms naturskyddsförening
Föreningarna tillstyrker bildandet av naturreservatet men ser mycket allvarligt på att Hammarbyskogen utlämnas i reservatsförslaget. Om Årtaskogen ska fortsätta ha betydelse för grönstrukturen är det nödvändigt att de gröna korridorer som idag finns bevaras och också förstärks i sina svagaste delar. På flera ställen i reservatsförslaget påtalas vikten av spridningskorridorer för djur och växter, men detta blir inte trovärdigt då just dessa områden utlämnas.

Föreningarna föreslår därför att Hammarbyskogen och de två koloniområdena ska ingå i naturreservatet. Områdena under broarna i västra och östra delen av Årtaskogen bör innefattas i naturreservatet eftersom dessa områden är viktiga förbindelser till angränsande grönområden.

Vad gäller Årsta holmar är det av stor vikt att det sker en stram kanalisering av besökarna för att minimera påverkan på området. Trots att man genom att öka vattenflödet i Årstabäcken kommer att förändra områdets topografi så överväger det positiva tillskott vad gäller biologisk mångfald och naturupplevelse.

Söderorts Naturskyddsförening

Söderorts Naturskyddsförening välkomnar varmt förslaget att inrätta Årtaskogen-Årsta holmar naturreservat. Det är mycket angeläget att Årtaskogen och Årsta holmar bevaras som grönområde och får ett bestående skydd. Likaså är det angeläget att området får en långsiktig skötsel i huvudsaklig överensstämmelse med den föreslagna skötselplanen.

I stort finner föreningen den föreslagna avgränsningen av reservatet väl avvägd. Det måste emellertid genast tilläggas att reservatet ska ses som en länk i en kedja av skyddade områden som sammanbinder stadens grönområden till en sammanhållen grönstruktur. Både de människor som besöker området och de växter och djur som lever i reservatet måste ges möjlighet att på ett smidigt sätt komma i kontakt med angränsande grönområden. Det är därför angeläget att sammanbindande passager finns både under Årstabroarna i väster och under Johanneshovsbron och Skanstullsbron i öster. Enligt föreningens mening borde dessa passager vara gräs- och buskbeväxta och tillförsäkrade ett bestående skydd – gärna i form av att reservatsgränsen drogs in under broarna längs grönkorridorerna.

Enligt föreningens mening är det angeläget att Hammarbyskogen öster om Skanstullsbron liksom Hammarbybacken skyddas som naturreservat så att grönkorridoren mellan Årtaskogen-Årsta holmar naturreservat och det likaledes under arbete varande Sickla-Skarpnäcks naturreservat i öster kan garanteras för framtiden. För både rekreationslivet och den biologiska mångfalden är en sådan sammanhängande grönstruktur mycket klart värdeförstärkande.

Eftersom Årtaskogen-Årsta holmar naturreservat i hög grad förenar natur- och kulturvärden skulle föreningen välkomna att den främst av kulturhistoriska skäl värdefulla Årsta gård fick ingå i reservatet. En jämkning av reservatsgränsen vid gården är önskvärd.

Runt naturreservatet finns tät bebyggelse på alla sidor. Reservatets gröna marker förenar därför i mycket hög grad värden för rekreation, biologisk mångfald och kulturhistoria. Detta kommer också till uttryck i syftet med reservatet. Fö-

reningen vill understryka att reservatet mycket väl lämpar sig för denna kombination av flera skydds- och skötsel mål och tillstyrker varmt att detta kombinerade syfte med reservatets fastställs. För att ytterligare framhäva att området – utöver rekreativvärdena – också har värden för den biologiska mångfalden och för kulturminnesvärden vore informerande tavlor om dessa värden önskvärda på ett flertal platser i reservatet. Kanaliserande spångar och stigar på Årsta holmar är också angelägna av detta skäl.

Hammarbyskogen/Hammarbybacken bör också ges skydd som naturreservat i det fortsatta arbetet med Årstaskogen-Årsta holmar naturreservat eller som ett eget naturreservat.

Nätverket Bevara Nackareservatet

Nätverket Bevara Nackareservatet består av ett 20-tal föreningar och organisationer som representerar drygt 200 000 medlemmar. Nätverket lämnar endast synpunkter på gränsdragningen. De påpekar att olika undersökningar tydligt har visat att den tätortsnära naturen är av mycket stort värde för människors välbefinnande. Detta gäller inte minst i storstäder som Stockholm.

Genom att skydda Årstaskogen/Årsta holmar som naturreservat säkerställs denna oas för framtidens stockholmare. Området har det senaste året fått en ännu större betydelse i och med att Årstabron färdigställts, vilket möjliggjort för södermalmsborna att nu lättare ta sig över till Årstaskogen. Men området får inte bli en isolerad ö mellan motorleder och bebyggelse. Det är viktigt att även förbindelsestråken säkerställs i väster mot Årstadal-Trekanten och vidare mot Vinterviken och Mälaren, i söder mot Årstafältet, och inte minst i öster mot Nackareservatet och ”Tyrestakilen”. På detta sätt skulle 100 000-tals stockholmare kunna få en grön förbindelse till ett stort sammanhängande skogsområde.

Nätverket vill påminna om att det i gällande översiktsplan för Stockholm står fastslaget ”Att bevara och utveckla regionens grönstruktur med ’de gröna kilarna’ är en angelägen gemensam fråga för kommunen.” Vidare ”Till den övergripande grönstrukturen hör även de förbindelsestråk som gör det möjligt för stockholmarna att till fots eller cykel på ett säkert sätt ta sig från bostäder, daghem, skolor, torg m.m. ut i naturområden och parker.”

Då Nätverket har som mål att säkerställa att Nackareservatet inte exploateras ytterligare, utan ges ett skydd som naturreservat, vill de speciellt framhålla betydelsen av att även skydda Hammarbyskogen inkl. Hammarbybacken, som är en mycket viktig länk i denna grönstruktur. Mest naturligt är att Hammarbyskogen skyddas inom det naturreservat som nu är under bildande, nu under arbetsnamnet ”Sickla-Skarpnäcks naturreservat”. Om detta, av någon anledning, inte är möjligt, bör området skyddas som naturreservat samtidigt som ”Årstaskogen – Årsta holmar naturreservat”.

Saltsjöbadens Naturskyddsförening

Saltsjöbadens Naturskyddsförening vill bara yttra sig över förslaget att utvidga naturreservatet till att också omfatta Hammarbybacken. Föreningen har alltid sett värnandet om Erstaviksområdet som en huvuduppgift. Den del som ligger i Stockholm har naturligtvis inte kommit i första rummet, men vi har noterat hur ”stökigt” det är vid Hammarbybacken och fram till lilla Sickla.

Den gröna kilen ”Erstavikskilen” är ett omtyckt strövområde för många i sydöstra storstockholm. Kilspetsen kan sägas ligga just vid lilla Sickla. Denna en-

tré till området var ganska obemärkt ända tills Hammarby sjöstad började byggas, men nu är den desto viktigare. Vidare är området en spridningsväg för villt mellan Erstavik och Årtaskogen, vilket de två breda gångbroarna över Hammarby fabriksväg visar att man har förstått.

Att göra området vid backen till naturreservat är i sig ingen garanti för någonting, men vi tror dock att det är ett visst skydd mot exploatering (det var inte länge sedan någon vill bygga en idrottsarena på platsen, som bekant). Kan sedan naturreservatsstatusen få myndigheterna att ge kilspetsen en något mer, för skogspromenader, inbjudande utformning skulle det noteras med tacksamhet.

Nacka Miljövårdsråd

Nacka Miljövårdsråd lämnar endast synpunkter på gränsdragningen. Hammarbyskogen väster om Hammarbybacken är välbesökt av friluftsliv och utgör även en viktig grön länk, en av de sista återstående, till Årtaskogen. I samband med arbete med att göra Nackareservatet till naturreservat fördes diskussion om att utreda skydd för Hammarbyskogen för att stärka den gröna förbindelsen. Nacka Miljövårdsråd anser att det är mycket olyckligt att Hammarbyskogen och Hammarbybacken inte heller denna gång tagits med i naturreservatsbildningen. Den kvarvarande spridningsvägen mellan Årtaskogen och Tyrestakilen löper en risk att skäras av utan skydd. Området bör därför skyddas som naturreservat.

Olika undersökningar har tydligt visat att den tätortsnära naturen är av mycket stort värde för människors välbefinnande. Detta gäller inte minst i storstäder som Stockholm. Genom att skydda Årtaskogen som naturreservat säkerställs denna oas för framtidens stockholmare. Området har det senaste året fått en ännu större betydelse, i och med att Årstabron färdigställts, vilket möjliggjort för södermalmsborna att nu lättare ta sig över till Årtaskogen. Men området får inte bli en isolerad ö mellan motorleder och bebyggelse.

Rådet vill påminna om att det i gällande översiktsplan för Stockholm står fastslaget "Att bevara och utveckla regionens grönstruktur med 'de gröna kilarna' är en angelägen gemensam fråga för kommunen." Vidare "Till den övergripande grönstrukturen hör även de förbindelsestråk som gör det möjligt för stockholmarna att till fots eller cykel på ett säkert sätt ta sig från bostäder, daghem, skolor, torg m.m. ut i naturområden och parker." De vill därför speciellt framhålla betydelsen av ett bilfritt stråk från Årtaskogen mot Hammarbyskogen där gående, cyklister samt, när föret såsom i skrivande stund är rimligt, även skidåkare kan ta sig fram med minsta möjliga behov av att korsa biltrafik. På detta sätt skulle 100 000-tals stockholmare kunna få en grön förbindelse till ett stort sammanhängande skogsområde.

Då rådet har som mål att säkerställa att Nackareservatet inte exploateras ytterligare, utan ges ett skydd som naturreservat, vill de speciellt framhålla betydelsen av att även skydda Hammarbyskogen inklusive Hammarbybacken, som är en mycket viktig länk i denna grönstruktur. Utöver det område som presenteras i förslaget anser rådet att området under broarna vid Gullmarsplan ska ingå i reservatet samt att Hammarbybacken och Hammarbyskogen måste skyddas som naturreservat för att trygga en grön förbindelse med Nackareservatet och Tyrestakilen.

7. Remissinstanser

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket påpekar att farleden som passerar genom Årstaviken är riksintresseklassad och detta måste beaktas vid kommande hantering i ärendet. Det är av stor vikt att farleden hålls tillgänglig för sjötrafik.

Vägverket

Vägverket har ingen erinran.

Storstockholms Lokaltrafik

SL skriver i sitt yttrande att för att inspektion, underhåll och eventuella reparationsarbeten på Tvärbanan ska kunna utföras måste SL få tillträde till marken nedanför bron i rimlig omfattning för arbetsfordon, m.m. Reservatsgränsen bör alltså dras så att ett område närmast bron görs tillgänglig för dessa arbeten. Om inte reservatsgränsen ändras måste skötselplanen ge detta utrymme för åtkomlighet av bron från marken. Under förutsättning att hänsyn tas till detta tillstyrker SL inrättande av det föreslagna naturreservatet.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd

Stadsdelsnämnden åberopar i huvudsak stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som yttrande och anför därutöver följande:

Vi finner det angeläget och positivt att ett naturreservat bildas för Årtaskogen och Årsta holmar. När ett sådant stadsnära naturreservat tillskapas är det av vikt att tydligt markera att det i detta område även kan upprätthållas en levande kulturmiljö och en aktiv odlingstradition. Årsta har en lång kulturhistorisk tradition med starka inslag av odling, jordbruk, trädgårds- och boskapsskötsel. I naturreservatsbildningen bör därför särskilda markeringar göras för att möjliggöra ett fortsatt levande kulturlandskap. Idag torde detta i första hand möjliggöras genom frivilliga krafter t ex i koloniträdgårds- och fritidsträdgårdsområden eller genom brukaravtal med närboende och friluftorganisationer.

Nämnden finner det därför särskilt viktigt att samtliga närliggande koloniområden ingår i naturreservatet. Av den anledningen måste reservatsgränsen ändras så att hel det befintliga koloniområdet Årstaliden kommer att ingå. Det bör även tydligt framgå av anvisningarna att trädgårdsodling kan tillåtas att återupptas på de tidigare tomtmarkerna vid t ex Danelund och Sköntorp. Av vikt är dessutom att staden i framtiden även upprätthåller de svaga förbindelse-länkarna med Hammarbyskogen och Nackareservatet samt med Årstafältet. Även om dessa inte ingår i själva naturreservatet måste det markeras att dessa grönstråk och parkmarker utgör viktiga spridningsvägar för att upprätthålla den biologiska mångfalden och säkerställa naturreservatets framtid.

Av tjänsteutlåtandet framgår att stadsdelsförvaltningen anser att det är mycket positivt att beslut nu förbereds om att bilda naturreservat i Årtaskogen och Årsta holmar. Förvaltningen tillstyrker stadsbyggnadskontoret och markkontorets förslag till reservatets gränser.

Enligt förslaget är det stadsbyggnadskontoret som kan godkänna avsteg från reservatets föreskrifter. Förvaltningen anser att detta måste tydliggöras och att beslut som rör Årtaskogen så långt som möjligt ska följa den normala beslutsordningen för upplåtelser med mera i staden.

Förvaltningen anser att en viktig förutsättning för att Årtaskogen ska kunna användas för rekreation och friluftsliv är att den är tillgänglig och säker. Det är

därför nödvändigt att strandpromenaden ljussätts och att ytan görs mer beständig. Belysningen behövs för tryggheten. För att markytan inte ska erodera vid häftiga regn krävs en underbyggd och hårdgjord yta med till exempel oljegrus.

Enligt förvaltningens uppfattning innebär det att reservatets syfte – ett viktigt område för rekreation och friluftsliv – inte fullt ut kan nås om belysning inte sätts upp längs strandpromenaden, då tryggheten inte kan säkras. Tillgängligheten till strandpromenaden blir starkt begränsad i tid på dygnet och till årets torra månader.

Förvaltningen är positiv till förslaget om utplacering av parkbänkar, motionsredskap i form av trästockar samt enkla sittplatser med stockar eller stenar.

Förvaltningen är positiv till förslaget om att en försiktig gallring av sly görs i den branta slutningen norr om Enskedehallen samt att mer slutna partier av sly och buskage bevaras som gömställe och föda för djur.

Entrén till naturreservatet vid Skanstullsbroarna är splittrad och otydlig. Vägen runt Sundsta gård och marinan är en lokalgata som saknar gångbana med biltrafik och parkeringar. Gångförbindelsen under Skanstullsbroarna till Hammarby sjö är nyligen iordninggjord. Under broarna är marken mycket skräpig med ytor för upplag.

Förvaltningen är positiv till föreslagna åtgärder vid Skanstullsbroarna, Sundsta gård och Dianelunds båtklubb. Det är viktigt att möjliggöra promenader längs Årstaviken och att det finns en utflyktsplats vid Sundsta gård. Förvaltningen är angelägen om att olika aktiviteter pågår i Årtaskogen och längs stranden och att dessa kan berika varandra och besökarna.

Det är viktigt, enligt förvaltningen, att den delen av Årtaskogens strand som idag är naturstrand värnas som det. Enligt förvaltningens mening är det dock viktigt att skogen och stranden är tillgänglig och känns trygg att vistas i. Förvaltningen anser att föreskrifterna för reservatet bör medge en utökning av lotter för Årstalidens koloniförening samt utflyktsplats eller motsvarande på tomt till det nedbrunna torpet Sköntorp.

Dessutom tycker förvaltningen att det är viktigt att utsikts- och utflyktsplatser iordningställs, t.ex. i samband med planerad bostadsbyggnation i kv. Skälderviken, och att denna görs lätt åtkomlig och tillgänglig för bland annat personer med funktionshinder.

Förvaltningen anser att förslaget om punktvisa insatser vid Årstaliden, där vissa ekar och tallar väljs ut och gynnas är bra. Förvaltningen instämmer i att området vid Sköntorp är en bra plats för att en utsikts- och utflyktsplats. Återskapande av trädgårdsmiljön, öppen mark med fruktträd, buskage och hamlade träd ökar platsens attraktivitet.

Förslaget om att iordningställa platsen vid Årstabäckens mynning är bra. Förvaltningen anser att detta väl kan samordnas med båtklubbarnas verksamhet. Båtklubbarnas aktiviteter kan i sig vara ett utflyktsmål att vara åskådare till.

Förvaltningen instämmer i att restaureringen av Årstabäcken för att öka dess vattenflöde detta ger ett värdefullt biotopillskott, såväl för biologiska mångfalden som för naturupplevelsen. Förvaltningen tycker också att förslaget om att

området väster om Årsta gård får utvecklas fritt för att få en friluftsskog med spontant upptrampade stigar är bra.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd

Stadsdelsnämnden överlämnar och åberopar i huvudsak stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande, och anför därutöver att nämnden delar handikapprådets synpunkter dels på att en tänkt båtförbindelse måste utrustas med båtar som är tillgängliga för personer med funktionshinder, dels att en naturstig runt Årstaviken för synskadade kan utredas.

I tjänsteutlåtandet skriver stadsdelsförvaltningen att förvaltningen är beredd att utföra den skötsel som föreslås på Årsta holmar, men vill reservera sig i frågan om betning av de öppna områdena på holmarna. Förvaltningen ser idag svårigheter i att finna en lämplig intressent som kan ha betesdjur på platsen. Hävd av dessa ytor bedöms kunna genomföras lika bra med slåtter.

Förvaltningen anser att kostnadsuppskattningen är rimlig. De vill också betona vikten dels av att inga grillplatser anläggs då risken då ökar för bränder på de känsliga holmarna, dels av att Årsta holmar förblir utan fast förbindelse eftersom en sådan sannolikt skulle öka slitaget av de ekologiskt känsliga holmarna. Tillgängligheten bedöms ändå som god då en brygga anläggs.

Förvaltningen har inga synpunkter på att utöka förslagets omfattning till att gälla områdena under Årstabroarna och broarna vid Gullmarsplan.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade i enlighet med miljöförvaltningens förslag att tillstyrka inrättande av Årstaskogen-Årsta holmar naturreservat under förutsättning att

- föreskrifterna ändras enligt förvaltningens förslag för att förtydliga undantagen samt vad gäller ikraftträdande och badförbud i Stockholms hamnområde,
- områdena under broarna i västra och östra delarna av Årstaskogen tas med i reservatet,

samt att därutöver anföras:

Nämnden vill understryka vikten av att stärka kontakten med Hammarbyskogen, Nackareservaten och Tyrestakilen liksom den gröna förbindelsen västerut mot Årstadal och Trekanten. I samband med stadsförnyelsen som nu är igång inom berörda stadsdelar är det viktigt att stärka förbindelsestråk för friluftsliv och för biologiska värden. Skötselplaner och skyddsbestämmelser för vegetation kan kopplas till kommande detaljplan i enlighet med utlåtandet från stadsbyggnadskontoret. I övrigt ansluter sig nämnden till förvaltningens yttrande. I en framtid bör även Hammarbyskogen och delar av Hammarbybacken tillföras naturreservatet.

Miljöförvaltningen välkomnar förslaget till naturreservat. Skyddet av området ligger i linje med stadens miljömål om att grön- och blåtor ska bevaras för den biologiska mångfalden och skydda spridningsvägar samt bevara viktiga rekreationsområden för allmänheten. Förvaltningen föreslår dock en del ändringar för att tydliggöra beslut och föreskrifter.

Årstaskogen-Årsta holmar är ett mycket viktigt område på biotop- och ekosystemnivå framför allt med tanke på det tätortsnära läget. Området är viktigt som sammanbindande länk mellan Ekerökilen i väst och Tyrestakilen i sydost (i viss mån även med Bornsjökilen i sydväst) i den regionala grönstrukturen.

Att skydda naturvärden ställer stora krav på ett väl avvägt nyttjande av naturresurserna i området. Vissa naturvärden tål mer störningar än andra. Förvaltningen anser att tillgängligheten till och på Årsta holmar inte får öka med hänsyn till de höga bevarandevärdena.

På Årsta holmar finns för Stockholm en unik naturkvalitet i form av relativt ostörd "vildmark" med rovfåglar, näktergal och andra arter ovanliga så här nära Stockholms city. Årstaskogen och Årsta holmar har även besökts av den rödlisade arten lundsångare (hotkategori VU: sårbar), en mycket ovanlig art i Stockholmsområdet. Den häckar i gammal, tät skog, ofta med rik undervegetation. Enligt svensk fågelatlas är skogens ålder och struktur den viktigaste faktorn för lundsångaren snarare än vilka träd som växer där. Denna artförekomst är en god indikator på Årstaskogen-Årsta holmars biologiska värden.

Syftet med reservatsbildningen i Årstaskogen är att säkra ett för friluftslivet och den biologiska mångfalden viktigt naturområde. Syftet är enligt förvaltningens mening väl genomtänkt och formulerat. Reservatsföreskrifterna är till för att trygga syftet. Genom att inte underlätta tillgängligheten till Årsta holmar anser förvaltningen att de ekologiska bevarandevärdena kan säkerställas på ett tillfredsställande sätt. Ovan angivna förhållningssätt medger utveckling för rekreation och friluftsliv i Årstaskogen, medan den biologiska mångfalden får högsta prioritet inom de delar av reservatet där de biologiska bevarandevärdena är som högst dvs. Årsta holmar. På så sätt kan naturreservatet ge olika tonvikt åt de viktigaste bevarandevärdena i olika delar av reservatet, samtidigt som en helhetssyn garanterar alla de aspekter – rekreation, kulturhistoria, grönstruktur och biologisk mångfald - som förs fram i syftet.

Föreskrifter ska enligt Naturvårdsverkets allmänna råd utformas så att syftet med naturreservatet uppnås. Det är mycket viktigt att bestämmelserna är så tydliga och entydiga som möjligt för att såväl mark- och sakägare som reservatets många besökare lätt ska kunna tolka och följa dem utan onödiga missförstånd eller konflikter. Tydliga föreskrifter underlättar också för Miljö- och hälsoskyddsnämnden att utöva en ändamålsenlig tillsyn i naturreservatet. Föreskrifterna är till för att reglera verksamheter som kan påverka syftet, de ska precisera vad som är tillåtet respektive förbjudet.

I föreskrifterna som berör markägare och sakägare finns flera undantag beskrivna. Dessa undantag bör enligt förvaltningen förtydligas, då vissa uppräknade åtgärder bör falla under dispens- eller tillståndspliktiga åtgärder. En rad åtgärder räknas upp, som t.ex. arbeten som Banverket kan behöva göra på gamla och nya Årstabron samt förbättringsåtgärder i Stockholm vattens regi av Årstatunnlarna som mynnar vid Årstabrons fästen. Löpande åtgärder som inte är utrymmeskrävande samt som sker i objektets omedelbara närhet bör enligt förvaltningen undantas. Åtgärder vilka däremot kräver stora utrymmen och uppsättning av byggarbetsplatser osv. borde enligt förvaltningens mening vara dispens- eller tillståndspliktiga och prövas gentemot naturreservatets syften när de utförs.

Vidare anser förvaltningen att det inte är orimligt att kräva tillstånd för vissa undantag särskilt med tanke på att tillståndsprövsprocessen genom delegation till Stadsbyggnadsnämnden underlättats. Ett tillståndsförfarande ger också utrymme för kulturhistorisk, ekologisk och eventuell annan kompetens som finns tillgänglig inom staden att yttra sig innan dessa åtgärder förverkligas. Detta bland annat för att säkerställa att åtgärder görs vid rätt tidpunkt och vid rätt plats vilket kan ha stor betydelse för reservatets bevarandevärden.

Förvaltningen förordar att stycket om ikraftträdande ändras till följande lydelse:

"Beslutet vinner laga kraft tre veckor efter underrättelse om beslutet inte beslutet överklagas. Ordningsföreskrifterna, enligt 7 kap 30 § miljöbalken, ska dock träda i kraft även om beslutet överklagas."

Vad gäller badning i Årstaviken vill förvaltningen påpeka att Årstaviken ingår i Stockholms hamnområde och att det råder badförbud i hela hamnområdet förutom vid av staden iordningställda strandbad. Badförbudet i Årstaviken råder inte på grund av otjänlig vattenkvalitet.

Hammarbyskogen väster om Hammarbybacken är välbesökt av friluftsliv och utgör även en viktig grön länk, en av de sista återstående, till Årstaskogen. Förvaltningen anser att det är olyckligt att Hammarbyskogen och Hammarbybacken inte tagits med i naturreservatsbildningen även denna gång. Den kvarvarande spridningsvägen mellan Årstaskogen och Tyrestakilen, löper en risk att skäras av utan skydd. Området bör därför skyddas som naturreservat.

Stadsbyggnadsnämnden särskilda uttalande där den vill se att även områdena under broarna i västra och östra delen av Årstaskogen omfattas av skydd anser förvaltningen vara ett bra initiativ. Förvaltningen ser gärna en förtydning av områdets utbredning men tolkar "områdena under broarna" som de återstående grönområden på andra sidan broarna d.v.s. vid Sjövik i väster och vid Skansbacken i öster. I miljöbalkens förarbeten markeras att en helhetssyn bör präglade användningen av skyddsinstitutet. Vid bestämmandet av gränserna för ett naturreservat bör det beaktas att skyddsvärden med avseende på biologisk mångfald kan behöva en "buffertzona". Med det menas att ett naturreservat kan täcka en större yta än det område, Årstaskogen mellan broarna och Årsta holmar, som är i omedelbart behov av skydd. "Buffertzonen" i detta fall skulle då vara den återstående grönstruktur som förbinder Årstaskogen-Årsta holmar med regionens gröna kilar. Förvaltningen är positiv till en utökad avgränsning enligt stadsbyggnadsnämndens uttalande.

Skötselplanens indelning i områdets bevarandevärden, generella skötselanvisningar av densamma och geografiska målområden med prioriterade åtgärder ger god vägledning för skötselns inriktning på olika bevarandevärden. Överlag anser förvaltningen att skötselplanen kompletteras med tydliga, så långt det är möjligt uppföljningsbara målformuleringar som kopplar till naturreservatet syfte och bevarandestatus. Detta underlättar både för skötselåtgärder, prioritering etc. och för miljöförvaltningens tillsyn i reservatet. I skötselplanen, Bilaga 2 (sid. 14), står angivet att bl.a. att slaguggla är en av Årsta holmars fågelarter. Förvaltningen har inte kännedom att slaguggla ens skulle ha påträffats på Årsta holmar inom modern tid. Noteringen bör tas bort.

Idrottsförvaltningen

Idrottsförvaltningen anser att det under syftet för Årsta holmar bör tydliggöras att ingen bro får anläggas till Årsta holmar. Förvaltningen föreslår att begreppet "biotopvård" i undantagen från föreskriften A10 exemplifieras med "groddammar". För avsnittet om Allemansrätten och terrängkörningslagen i beslutsdokumentet samt i avsnittet om värden för friluftslivet i skötselplanen påpekar förvaltningen att även kräftfiske är tillåtet med fiskekort.

Förvaltningen anser också att den utflyktsplats som planeras vid Årstabäckens mynning ska utformas så att den kan nyttjas i samverkan med på platsen befintliga båtklubbar.

Stadsmuseinämnden

Stadsmuseinämnden beslutade att som svar på remissen överlämna och återopa stadsmuseiförvaltningens tjänstutlåtande. Av tjänsteutlåtandet framgår att förvaltningen anser att det är positivt att stora sammanhängande obebyggda marker reserveras som naturmark i stadens närhet och tillstyrker därför ett beslut om naturreservat för Årtaskogen – Årsta holmar. Förvaltningen ifrågasätter dock gränsdragningen vid Årsta gård och menar att gårdsanläggningen borde ha inlemmats i reservatet då den så intimt hänger samman med området och har varit avgörande för dess utveckling. Gården har ett strategiskt läge nära Årstaviken och invid Årstabäcken som måste ha haft en stor betydelse för gårdens etablering och utgjort en mycket viktig naturresurs med bl.a. en kvarnanläggning.

Delen om fornlämningar i beskrivning av de kulturhistoriska värdena är mycket summarisk och måste kompletteras med karta och lista som medföljer detta ärende. I anslutning till beskrivningen av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen, framgår att stadsmuseiförvaltningen tidigare framfört att en inventering av denna bebyggelse bör göras avseende historik samt nuvarande utseende och status. Dessutom bör en fördjupad inventering göras av Årsta gårds historia och av dess kulturvärden samt en analys göras av gårdens historiska markanvändning.

Här ska också tilläggas att även en förnyad inventering av områdets fornlämningar bör göras. Tidigare inventering skedde 1981 och sedan dess har bedömningsgrunderna för vad som ska klassas som fornlämning delvis förändrats och en omfattande metodutveckling har skett vilket innebär att ytterligare ett antal fornlämningar borde kunna identifieras inom området. Det är framför allt bebyggelse- och agrarhistoriska lämningar som kan förväntas.

Inom området Årtaskogen finns den viktigaste sammanhållna bevarade kulturmiljön i anslutning till Årsta gård. Där ligger bl a gården, bäckravinen med kvarnlämningarna, gravfälten och spåren av betes- och odlingslandskapet. Förvaltningen finner det väsentligt att dessa värden ska kunna uppfattas som en helhet och inte som olika objekt.

I genomgången av prioriterade åtgärder för vissa utvalda målområden vill stadsmuseiförvaltningen framhålla att det är positivt med en ökad vattenföring i Årstabäcken men att det också är viktigt att skylta och vårda den kvarnlämning som finns där (punkt 10). Under punkt 11 beskrivs området väster om Årsta gård. Här anser förvaltningen att alla fornlämningar som finns inom detta område bör vårdas och skyltas. Även fornlämning RAÄ 210 i Årtaskogens östra del, som består av skyttevärn från 2:a världskriget, bör vårdas och skyltas.

Förvaltningen anser det viktigt att det i samband med reservatsbildningen också planeras för ett tillgängliggörande av de kulturhistoriska värdena. Förutsatt att medel avsätts för detta, medverkar Stadsmuseiförvaltningen gärna i genomförandet av ett sådant projekt.

Trafikkontoret

Trafikkontoret tillstyrker förslaget. Reservatets avgränsning bör ligga fem meter från väggkant, för att ge plats för bl.a. belysning, slänter och diken. Tillstånd eller dispens ska inte behöva sökas för att t.ex. utföra grävarbeten i eller intill gata. Gator som berörs är Svärdlångsvägen, Gullmarsvägen och Simlångsvägen.

Fastighets- och saluhallsnämnden

Fastighets- och saluhallsnämnden beslutade att som svar på remissen återoppta fastighets- och saluhallskontorets tjänsteutlåtande. Av tjänsteutlåtandet framgår att kontoret inte har några fastigheter inom det föreslagna reservatsområdet eller som kommer direkt påverkas av de föreslagna gränserna för naturreservatsområdet. Kontoret har inget att erinra mot att reservatet bildas. Kontoret har inte heller någon erinran mot att skyddet även skulle gälla under broarna, under förutsättning att det inte påverkar trafikkontorets möjligheter att sköta och underhålla broarna.

Stockholms brandförsvaret

Brandförsvaret har inget att erinra mot förslaget.

Kulturförvaltningen

Kulturförvaltningen har inga synpunkter på förslaget.

Skönhetsrådet

Skönhetsrådet finner det glädjande att ett naturreservat äntligen kommer till stånd för Årstaskogen och Årsta holmar. Enligt rådets mening borde dock naturreservatet givits en sträckning som inbegrep området under Skanstullsbron bort mot Nackareservatet. Ett förstärkt skydd av grönkilen genom Hammarby mot Nackareservatet hade varit önskvärt ur naturskyddssynpunkt. Skönhetsrådet kan även konstatera att nyexploateringar som direkt gränsar till reservatet borde ha undvikits, t.ex. den planerade bebyggelsen i kv. Skälderviken, eftersom denna försvårar entrén till området betydligt.

Enligt rådets uppfattning bör ett pedagogiskt program liknande det som utformas för t.ex. kulturresevatet Igelbäcken utformas för Årstaskogen – Årsta holmar. Rådet vill även betona att tillgänglighetsaspekterna, i alla dess former, även bör inbegripa insatser för att öka förståelsen för områdets kvaliteter beskrivna på ett pedagogiskt och lättillgängligt sätt.

Ledamot F von Feilitzen anmälde ett särskilt yttrande enligt bilaga.

Stockholm Parkering

Stockholm Parkering har inget i sak att invända mot att ett naturreservat inrättas i enlighet med förslaget för att bevara den skogskänsla och vattenkontakt som finns inom området. Emellertid vill bolaget understryka betydelsen av att tillgängligheten både inom och till området för allmänheten blir god. Det är angeläget att fotgängare har möjlighet att nå Årsta holmar genom en ny broförbindelse.

Dessutom bör goda möjligheter finnas att ta sig till och från reservatet med kollektivtrafik, bil samt någon form av färjeförbindelse till Årsta holmar. Bolaget vill framhålla vikten av att tillskapa så goda parkeringsmöjligheter som möjligt i anslutning till reservatets gränser. Detta inte minst för att rörelsehindrade och barnfamiljer enklare ska kunna ta del av denna vackra, stadsnära natur.

Samråd om Årstaskogen-Årsta holmar naturreservat, 2005-12-08 i Årstaskolan

DELTAGARE	
Kjell Larsson	Årstadals Båtklubb
Martin Eliasson	Årsta scoutkår (ordf)
Kristina Sundin	
Sven-Olov Karlsson	Årstagårds båtsällskap
Anders Martinsson	Årstalidens koloniträdgårdsförening
Vaida Gavril	Årstalidens koloniträdgårdsförening
Britta Gussander	Föreningen Stor-Stockholms Koloniträdgårdar
Marianne Pixelius	
Mats Christenson	Maria-Gamla stans sdf
Annelie Blommengren	ÅGBS
Claes Ögren	Nätverket Bevara Nackareservatet
Hans Laufke	
Marianne Engström	
Leif Herdén	
Siv Ardeby	
Hanna Gårdstedt	Boende, Råmersvägen
Christer Karlsson	Årsta Scoutkår

- Anders Martinsson:
 - Intresse finns från koloniträdgårdsföreningen att utöka verksamheten vid området vid Sköntorps gård. Frågan har tidigare varit uppe men inget har hänt.
 - Träd som faller eller riskerar att falla, vid koloniträdgårdarna vill vi kunna ta bort.
 - GC-stråk måste fungera för transporter till och från koloniområdena på samma sätt som idag.
 - Positivt med naturreservat.
 - Tycker att båda koloniområdena vid Årstaliden borde vara med i reservatet.
 - Kopplingen till Årstafältet är viktigt att upprätthålla så att inte Årstafältet isoleras.
- Martin Eliasson, Christer Karlsson:
 - Påpekar att den naturpedagogiska verksamheten är viktig och vill att föreskrifter tillåter verksamheten.
 - Stängslet runt Årsta IP bör vara kvar, det är bra för oss som har verksamheter för barn då vi får ha vår lägerplats ifred.
 - En bättre förbindelse behövs för de som cyklar/går till Årstadal och Marievik. Vill även ha belysning.
 - Parkering är ett problem och fler behövs vid Årstadal och Marievik.
 - Parkering är ett problem för scoutkåren som håller till vid samma område som bollplanen. När Hammarby har träning blir det fullt med bilar parkerade i området.
 - Scoutföreningen tog även upp att man är positiva till att sköta ett område i reservatet. Skötsel av föreningar/brukaravtal bör nämnas i reservatshandlingarna.
- Claes Ögren:
 - Ett sammanbindande grönstråk behövs mellan Årstaskogen och Nackareservatet. Förbindelsen kan göra att man får ett sammanhängande stråk från Årstaskogen ända ut till Erstaviken och blir en del av Sörmlandsleden.